

HADTÖRTÉNELMI IRODALOM.

Magyar történelmi életrajzok. A Magy. Tud. Akad. történelmi bizottságának segélyezésével kiadja a Magyar Történelmi Társulat. 1915. XXXI. évfolyam: Báró Dévay Pál altábornagy (1735—1800.). Írta: Fest Aladár. 8-r., Budapest, 1915. 413 l.

A szerző báró Dévay Pálnak hadi érényekben és vitézi érdemekben gazdag pályafutását örökíti meg, a mely eddigelé elkerülte történetíróink figyelmét. Pedig, mint a szerző is írja előszavában: Dévay megérdemli, hogy egyenlő fényvel ott ragyogjon a XVIII. század azon egyéb vitéz lovas vezéreinek tündöklő sorában, a kik a század derekán lojális lelkesedéssel megmentették és megszilárdították Mária Terézia trónját, s a század alkonyán ismét dicsőséget és becsületet szereztek a magyar névnek a franczia köztársasággal vívott gigászi küzdelmekben. Hogy az érdemes munka napvilágot láthatott, annak köszönhető, hogy a szerző birtokába jutott az altábornagy fölötté becses és nagy kortörténelmi értékkel bíró önéletrajzának, valamint sógorához, nászához és ennek vejéhez intézett leveleinek. Előbbiben a vitéz katona maga írja le negyvennégy évre terjedő katonai pályájának minden nevezetes eseményét. Ezt a keretet a szerző nagy gondnal, ügyességgel és körültekintéssel töltötte ki a más forrásokból beszerezhető adatokkal. Mindezekből kitűnik, hogy Dévay már *Kolin* alatt vitézkedett; ott járt Hadikkal és később Lacy gróffal *Berlinben*; jelentékeny szolgálatot tett *Olmütz* ostrom alól való felszabadításában; Frigyes királlyal és Daun marsallal együtt sebet vett *Torgau* alatt; az egész háború folyamán számtalan sikeres felderítő járatával, eredményes portyázásával sok kárt tett az ellenségben, sok hasznot hozott saját hadseregünknek. Az első koalíció háborújában pedig, mint hadban erős öreg, ott volt *Longwy* elfoglalásánál; a *Valmy* után való szerencsétlen visszavonulásnál utóvédül fedezte a koalíció hátráló seregét; a szerencsétlen *jemappei* ütközet után ugyancsak mint utóvéd tartóztatta fel az üldöző franczia seregeket, később nagy szerepe volt az *Aldenhoven*

mellett kivívott diadalban; ő foglalta el *Tongres, St. Troud, Tirlemont* és *Löwen* belga városokat; a Durnouriez fölött *Neerwindennél* aratott győzelemben döntőleg lépett fel merész lovas támadásával; ő eskette a császár hűségére *Brüsszel* lakosságát; a Département du Nord várháborújában ő tartotta vissza a francziákat az ostromlott várak felszabadításától, itt szalasztotta meg Schwarzenberg herczeggel együtt *Landrecies* alól 2400 lovassal a francziáknak 30,000 emberből álló felmentő seregét; ott harcolt a *Tourcoing* és *Tournay* mellett vívott ütközetekben Pichegru hadai ellen, a visszavonulásnál ismét utóvédül a legnagyobb veszedelemben forogván, ezután visszaszorította Saint-Cyr francia tábornokot a *Pfalzban*; később Károly főherczeg alatt kiváló része volt Moreau üldözésében a Rajnáig. Életének fénykora azonban a francziák ellen vívott első koalíció háborújára esik, melynek elején mint ezredes, később pedig mint tábornok előbb ezredének, később pedig dandárának élén határozó részt vett az egymásután szakadatlanul következő öt hadjárat döntő ütközeteiben, mindig dicsőséget szerezve magának és magyar huszárijainak.

A bevezetés igen érdekes része az, hogy a Mária Terézia-rendnek 1857-ben kiadott (írta: Hirtenfeld J. dr.) jubilaris történetében közölt rövid életrajzi vázlatában a német szerző végzetes tévedése következtében és önkényesen bővítéssel *Vay de Vaya Paul*-t csinált a híres magyar huszártisztból! A vaskos tévedés után még nagyobb óvatosságra intjük a jubilaris és hivatalos kiadás olvasóit, mert nem ez az egyedüli hibája a könyvnek. Fest műve három könyvből áll. Az elsőben Dévaynak a hétéves háborúban viselt dolgait olvashatjuk, míg a másodikban a hubertusburgi békétől az első francia háború kitöréséig terjedő korszakkal foglalkozik a szerző; az utolsó könyvben az 1792—1797. évek eseményei vannak. A függelékben találjuk: Dévay leányági ivadékait és bárói diplomáját magyar fordítással. A könyvet hasonmások szövegei zárják be. Tökéletessé és beszédessé teszik a könyvet a korszerű képek és azután a vázlatok. Elismerést érdemel a kiadó, a ki nem fukarkodott, csakhogy minél szebbé és érdekesebbé tegye a kiváló könyvet. *A mű a magyar hadtörténelmi irodalomnak kétségen kívül egyik legértékesebb terméke. A hivatásos katonai pályára törekvő ifjak számára kitűnő olvasmány és nevelő hatása kétségen kívül áll. Főként fegyveres erőnk nevelő és képző intézeteinek magyar tagjai számára ajánljuk melegen a könyvet.*

A mi hőseink. Tisztjeink hőstettei a világháborúban.

A cs. és kir. hadilevéltárnak a világháborúra vonatkozó adatai alapján, *Woinovich Emil* cs. és kir. gyalogsági tábornoknak, a cs. és kir.

hadilevéltár igazgatójának vezetése és *Veltzé Alajos* cs. és kir. alezredes szerkesztése alatt megjelent német könyvnek a hasonmása. Az összeállításban közreműködtek: *Reich Árpád* m. kir. honvéd huszáralezredes, *Benedek Elek* és *dr. Benedek Marczell*. 8-r., Franklin Társulat, 207 l., ára díszes kötésben 6 korona. Mindaz, mit a könyvben tisztjeink és tisztjelöltjeink hőstetteiről elmond, hivatalos írásokon és kitüntetésekre való felterjesztéseken alapul. Ez a legfőbb értéke, mert hisz így félhivatalos kiadványa a cs. és kir. hadilevéltárnak. Oly tettekről van benne szó, a melyek felülemelkednek a pusztá köteleesség teljesítésén. A szerzők dicséretes munkát végeztek, mert a sok ezernyi hőstettből nem a katonai tekinteteből legjelentősebbeket választották ki, hanem inkább azokat, a melyek elbeszélésre a legalkalmasabbak voltak. Sajnálatos körülmény az, a mit különben maguk a szerzők is megemlítenek, hogy akárhogyan is válogatták az anyagot, mindenképpen csodálatra méltó hőstetteknek kellett kimaradniok a könyv szűkre szabott keretei miatt. De még így, hiányosan, vázlatosan is, lehetetlen, hogy egy nagy igazság fénye ne áradjon szerte a könyv lapjairól: hivatásos tisztek, orvosok, ügyvédek, hivatalnokok, tanárok, kereskedők, magyarok, németek, horvátok, románok és más anyanyelvűek, egyformán hősök és testvérek voltak a rettenetes küzdelemben. A szerzők magyar tagjainak különös érdeme, hogy nem ragaszkodtak a hasonnevű német könyvhöz, hanem az osztrák honosok vitézi tetteinek helyébe jobbára magyar tisztek cselekményeit illesztették be könyvük keretébe. A képekkel és *Helbing Ferencz* tanár mesteri rajzaival diszített könyvnek egyedüli hibája az, hogy ára, a mai szűkös világban hat korona. Bármiként, még állami tárnogatás mellett is, szinte potom áron kellene árusítani, mert hisz világos, hogy csakis így felelhet meg a könyv nemes hivatásának.

Pj.